

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

หลักประชาธิปไตยในธุรกิจคลินิกเสริมความงาม

จัดทำโดย พญ. สุธาสินี ปิ่นปราณี

รหัส ๖๕๑๐๔๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม

หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐

วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยในธุรกิจคลินิกเสริมความงาม

พญ.สุราณี ปิ่นปราณี

๑. ความนำ

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แม้ส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงประชาธิปไตยจะนึกถึงหลักหรือรูปแบบที่ใช้กับการปกครอง และการบริหารประเทศ โดยรัฐ หรือองค์กรของรัฐจะต้องยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังสังคมเห็นว่าแนวคิดประชาธิปไตยได้นำมาซึ่งแนวปฏิบัติที่ดี โดยเฉพาะหลักความเสมอภาค และหลักสิทธิและเสรีภาพที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของแต่ละบุคคลอย่างทัดเทียมกัน และเคารพความคิดเห็นของผู้ที่เห็นแตกต่าง ตลอดจนยังมีแนวคิดที่คำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย แม้ว่าในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดถือเสียงข้างมากก็ตาม แนวคิดประชาธิปไตยจึงได้พัฒนาไปใช้ในองค์กรเอกชน และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะหลักบรรษัทภิบาล (Good Governance) ที่สะท้อนหลักประชาธิปไตยในระดับองค์กรเอกชน กลายเป็นเกณฑ์มาตรฐาน (Bench Mark) ที่บริษัทเอกชนพึงปฏิบัติ โดยเริ่มต้นจากบริษัทขนาดใหญ่ หรือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ กล่าวเฉพาะธุรกิจคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย ซึ่งนับเป็นภาคธุรกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว สถานประกอบการที่ให้บริการเสริมความงามทั้งในรูปแบบโรงพยาบาล หรือคลินิกขนาดเล็กหรือขนาดกลางเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครพบว่ามีมากกว่า ๑,๑๖๔ แห่ง^๑ มีมูลค่ารวมธุรกิจสูงถึงราว ๔๐,๐๐๐ ล้านบาท เป็นภาคธุรกิจที่น่าจะนำหลักประชาธิปไตยไปใช้ด้วยได้

ประเด็นที่เอกสารวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษา คือ หลักประชาธิปไตยจะสามารถนำมาปรับใช้ในธุรกิจคลินิกเสริมความงามเพื่อจะช่วยเหลือส่งเสริมการประกอบธุรกิจได้อย่างไร

เอกสารวิชาการฉบับนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็นสี่ส่วน ในส่วนแรกเป็นความนำ ถัดไปจะกล่าวถึงแนวคิด และหลักการของประชาธิปไตย จากนั้นในส่วนที่สามจะกล่าวถึงการนำหลักประชาธิปไตยไปปรับใช้ในธุรกิจคลินิกเสริมความงาม ทั้งในมิติของส่วนรวม ส่วนองค์กร และผู้บริโภคที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงาม และในส่วนที่สี่ส่วนสุดท้ายเป็นบทสรุป

๒. หลักการและแนวคิดประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๕ บัญญัติว่า

^๑ สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, ฐานข้อมูลสถานพยาบาลที่ได้รับอนุญาต (นนทบุรี : สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ, ๒๕๕๙)

“รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือการจัดทำบริการสาธารณะ...”

บทบัญญัติมาตรานี้แสดงให้เห็นถึงปรัชญาพื้นฐานสำคัญของแนวคิดการจัดการระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยที่รัฐในฐานะฝ่ายบริหารต้องยึดเป็นแนวทางสำคัญ จากถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าว สะท้อนให้เห็นหลักคิดของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ และความเท่าเทียมในการประกอบธุรกิจ

ประเด็นที่จะต้องกล่าวเป็นเบื้องต้น คือ หลักการแนวคิด และรูปแบบของระบอบประชาธิปไตย ๒.๑ หลักการของประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่^๒ ในภาษาอังกฤษคือคำว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า “Demokratia” ซึ่งเกิดจากการผสมคำสองคำ คือ “Demos” ซึ่งแปลว่า “ประชาชน” และคำว่า “Kratein” ซึ่งแปลว่า “ปกครอง”

กระบวนการหรือพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค ได้แก่

๑. ยุคประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ยุคนี้สังคมยังเป็นแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน และในแต่ละสังคมยังมีสมาชิกในสังคมไม่มากนัก ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการออกเสียงหรือแสดงความคิดเห็นในการปกครองได้ตนเองโดยตรง ตัวอย่างของสังคมประชาธิปไตยในยุคนี้ได้แก่ นครเอเธนส์
๒. ยุคประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative Democracy) ในยุคนี้สังคมมีความซับซ้อนขึ้น ประชากรในสังคมมีมากขึ้น จึงไม่สะดวกที่ประชาชนแต่ละคนจะเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง จึงต้องเลือกตัวแทนเพื่อไปทำหน้าที่แทน ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านตัวแทนของตนได้ และสามารถควบคุมตัวแทนของตนผ่านการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยในรูปแบบนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ยุคอุตสาหกรรมเป็นต้นมา และมีการปรับเปลี่ยนบางประการเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน
๓. ยุคประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นรูปแบบของประชาธิปไตยที่เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๙๐ เป็นต้นมาและเป็นรูปแบบที่แพร่หลายในปัจจุบันโดยเฉพาะในประเทศไทย กล่าวคือ แม้ประชาชนจะยังคงไปเลือกตั้งผู้แทนของตน

^๒ ราชบัณฑิตสภา <https://dictionary.orst.go.th/> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๕.

แต่ปัจจุบันประชาชนนอกจากจะมีส่วนร่วมผ่านตัวแทนที่เลือกตั้งแล้ว ประชาชนยังสามารถเข้ามีส่วนร่วมโดยตรงผ่านการแสดงประชามติ การแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นในการทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น

ระบอบประชาธิปไตยจะส่งผลดีในสังคมใดนั้น กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นมีส่วนสำคัญ มีผู้กล่าวว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง” (Civic Culture) เป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด^๓ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะมีลักษณะเด่นสองประการ ได้แก่ ๑. ความสามารถในการเป็นพลเมืองที่ดี กล่าวคือ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผล (Citizen Competence) และ ๒. ความสามารถในการเป็นราษฎรที่ดี กล่าวคือ เป็นผู้อยู่ใต้ปกครองที่รู้จักการประนีประนอมและการมีระเบียบวินัย^๔

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมประชาธิปไตยนั้น มิใช่พิจารณาแต่เพียงว่าสังคมนั้นใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือมีการจัดการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรหรือไม่เท่านั้น แต่วัฒนธรรมและอุปนิสัยใจคอของประชาชนในสังคมนั้นต้องเป็นประชาธิปไตยด้วย จึงจะสามารถช่วยให้ระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นมีความยั่งยืนต่อไปได้

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมาอย่างยาวนาน ซึ่งหากศึกษาในส่วนของหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธแล้วจะพบว่า ศาสนาพุทธได้วางหลักประชาธิปไตยไว้ให้พุทธมามกายึดถือและปฏิบัติมาอย่างช้านาน โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม ซึ่งประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ได้แก่^๕

๑. จะทำอะไรก็ตามต่อกันด้วยความเมตตา หมายถึง การร่วมมือกันทำกิจการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยหวังดีที่จะให้เกิดประโยชน์สุขต่อกัน
๒. จะพูดอะไรก็ตามต่อกันด้วยเมตตา พูดด้วยความหวังดี หมายถึง การพูดต่อกันนั้นเพื่อมุ่งแก้ปัญหา มุ่งให้เกิดความสามัคคีและประโยชน์สุขร่วมกัน

^๓ พระครูอุดมเจติยารักษ์, มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑), น.๔๕, ๔๖-๔๗: ซึ่งขยายความว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองเป็นการผสมผสานกันโดยมีวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture) เป็นหลัก และผสมผสานด้วยวัฒนธรรมการเมืองแบบไพโรฟ้า และวัฒนธรรมการเมืองแบบค้ำค้ำ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมีแนวโน้มที่ประชาชนจะแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ขณะที่วัฒนธรรมการเมืองแบบไพโรฟ้าจะโน้มน้าวให้ประชาชนสำนึกในความเป็น “ราษฎร” ยอมรับอำนาจปกครองของฝ่ายปกครอง จะไม่ตั้งต้นเพื่อให้รัฐแก้ไขปัญหาตามที่เรียกร้องอย่างครบถ้วนทุกกรณี ทำให้ยังคงเกิดความสงบเรียบร้อย ส่วนวัฒนธรรมการเมืองแบบค้ำค้ำจะโน้มน้าวให้ประชาชนไม่ถูกรวบงำโดยวัฒนธรรมจากส่วนกลาง; ผู้สนใจประเด็นนี้โปรดดูเพิ่มเติมใน Gabriel A. A. & Verba, S. (1956). The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston: Little Brown & Company.

^๔ พระครูอุดมเจติยารักษ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๓, น.๔๗.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์, นิตยสารธรรมสาร, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓, น.๘๐-๘๑.

๓. จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา คิดด้วยใจหวังดี หมายถึง คิดในทางแก้ปัญหา ช่วยให้เกิดความสามัคคี ส่งเสริมและเอื้อเฟื้อต่อกัน เพื่อจัดมุ่งหมายที่ดีงาม
๔. ได้มาแบ่งกันกินใช้ หมายถึง การแบ่งปันลาภและเอื้อเฟื้อกัน ในหลักการของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งรวมถึงเรื่องจัดสรรผลประโยชน์
๕. ตั้งอยู่ในหลักความประพฤติเสมอกัน หมายถึง ทุกคนมีความเป็นผู้เสมอกันในศีล ต่อหน้าวินัยแล้วทุกคนเสมอกัน
๖. มีความเสมอกันโดยทิว หมายถึง การยึดถือหลักการและอุดมการณ์ของสังคัมร่วมกัน เช่น สังคัมประชาธิปไตย ทุกคนต้องยึดมั่นในหลักการพื้นฐานแห่งประชาธิปไตย มิเช่นนั้นแล้วระบอบประชาธิปไตยของสังคัมนั้นย่อมไม่อาจตั้งอยู่ต่อไปได้

หลักธรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวประชาชนชาวไทยมาอย่างช้านาน ก่อนที่ระบอบประชาธิปไตยตามแนวคิดตะวันตกจะแพร่หลายเข้ามาในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๗๕ และประกาศตัวว่าปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริงความเข้าใจในหลักการแนวคิดของประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นยังมีความแตกต่างกันอยู่มากในหมู่ประชาชนด้วยกัน โดยเฉพาะประชาชนในเขตเมือง และประชาชนในเขตชนบท จนถึงกับมีผู้นำไปตั้งเป็นทฤษฎี “สองนคราประชาธิปไตย” และอธิบายถึงความแตกต่างของสองพฤติกรรม สองความคิด สองความต้องการของประชาชนในชนบท กับประชาชนชั้นกลางในเขตเมืองว่า ประชาชนในชนบทเป็นได้เพียง “ฐานเสียง” และเป็น “ผู้ตั้ง” รัฐบาลโดยอาศัยคะแนนเสียงท่วมท้นในการเลือกตั้ง ขณะที่ชนชั้นกลางในเมืองเป็น “ฐานนโยบาย” และมักจะเป็น “ผู้ล้ม” รัฐบาลด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ ก่อกระแสกดดันประท้วงขับไล่รัฐบาล จึงเป็นเสมือนสองนคราประชาธิปไตยที่ขัดแย้งกันอยู่ในแง่มุมของความคิด และความเชื่อในหลักการประชาธิปไตย^๖

แม้จะเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า ระบอบประชาธิปไตยในความหมายหนึ่ง คือ ระบอบในการปกครองบ้านเมือง แต่หลักการของประชาธิปไตยนั้นได้สอดแทรกอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ฝังรากเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมไทยมาอย่างแนบแน่นและช้านาน จึงไม่แปลกที่เราจะพบเห็นร่องรอยของหลักประชาธิปไตยที่สอดแทรกกระจายอยู่ในหลักกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้กำกับการประกอบธุรกิจ

^๖ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย... ตามแบบฉบับดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ <https://sites.google.com/site/kanatipatipokpolitical/thvsdi-sxng-nkhr-a-prachathiptiy-tam-baeb-chbab-dr-xenk-hela-thrm-thasn> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๕.

๓. หลักประชาธิปไตยกับการประกอบธุรกิจคลินิกเสริมความงาม

ดังกล่าวไว้ตอนต้นว่า ปัจจุบันธุรกิจคลินิกเสริมความงามในประเทศไทยมีความก้าวหน้าและมีจำนวนคลินิกเสริมความงามเพิ่มขึ้น ในการพิจารณาประเด็นหลักประชาธิปไตยในการประกอบธุรกิจนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงเฉพาะการประกอบธุรกิจคลินิกเสริมความงามในรูปแบบบริษัทจำกัด ซึ่งเป็นรูปแบบองค์กรธุรกิจที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในทุกประเภทธุรกิจ

การประกอบธุรกิจในรูปแบบบริษัทจำกัดของธุรกิจคลินิกเสริมความงามนั้น ผู้วิจัยขอแบ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบริษัท และกิจการของบริษัท ออกเป็นสามส่วน ได้แก่ ๑. เจ้าของบริษัท หรือผู้ถือหุ้นของบริษัท ๒. บุคลากร หรือพนักงานของบริษัท รวมถึงลูกค้าหรือผู้มาใช้บริการ และ ๓. สังคมส่วนรวม ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวไปตามลำดับต่อไป

๓.๑ เจ้าของบริษัท หรือผู้ถือหุ้นของบริษัท

ในทางกฎหมายแล้วผู้ถือหุ้นเป็นผู้ที่ร่วมกันลงเงินเพื่อก่อตั้งบริษัท จึงถือเป็นเจ้าของบริษัท แม้ว่าเมื่อบริษัทจดทะเบียนจัดตั้งเรียบร้อยแล้วบริษัทจะมีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคล มีสภาพบุคคลแยกออกจากผู้ถือหุ้นทั้งหลายก็ตาม แต่ผู้ถือหุ้นก็ยังคงควบคุมการบริหารหรือการดำเนินธุรกิจของบริษัทได้ ผ่านคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งหรือถอดถอนจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น และในท้ายที่สุด ผู้ถือหุ้นก็จะเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์แท้จริงจากผลประกอบการของบริษัท คือ การได้รับแบ่งเงินปันผลในส่วนกิจการที่เกี่ยวกับผู้ถือหุ้นนั้น หากพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วพบว่า มีหลักเกณฑ์หลายประการที่แสดงให้เห็นถึงหลักความเป็นธรรม เท่าเทียม และคำนึงถึงสิทธิของผู้ถือหุ้นฝ่ายข้างน้อย รวมทั้งการคำนึงถึงความเป็นผู้มีส่วนได้เสียเพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรม ดังนี้

ในการลงคะแนนเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้นนั้น ให้ลงคะแนนด้วยวิธีชুমื่ออย่างเปิดเผย ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงถึงความโปร่งใส ผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะมีคะแนนเสียงคนละหนึ่งเสียง เว้นแต่ในกรณีที่มีผู้ขอให้ลงคะแนนลับ กรณีนี้ผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะมีคะแนนเสียงตามจำนวนหุ้นที่ตนถืออยู่ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘๒) การกำหนดให้การลงคะแนนโดยเปิดเผยนั้น ผู้ถือหุ้นแต่ละคนมีหนึ่งเสียง แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกัน กรณีผู้ถือหุ้นที่มีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในข้อที่จะต้องลงมติในที่ประชุมผู้ถือหุ้น จะต้องห้ามมิให้ลงมติในข้อนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘๕) เป็นข้อที่แสดงให้เห็นถึงหลักความเป็นกลาง ไม่รวมลงคะแนนในกรณีที่ตนเองมีส่วนได้เสีย กรรมการของบริษัทที่ได้รับแต่งตั้งจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารกิจการของบริษัทนั้นต้องห้ามมิให้ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกัน เพื่อแข่งขันกับกิจการของบริษัท ทั้งนี้ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๖๘) เพื่อป้องกันมิให้

เกิดการขัดกันของผลประโยชน์และจะสูญเสียความเป็นกลาง กรณีบริษัทมีข้อบังคับว่า ผู้ถือหุ้นจำนวนเท่าใดจึงจะออกเสียงเป็นคะแนนได้ กรณีนี้ผู้ถือหุ้นไม่มีหุ้นถึงจำนวนดังกล่าว ย่อมมีสิทธิจะเข้าร่วมกันเพื่อให้ได้หุ้นจำนวนที่มีสิทธิออกเสียงได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘๓) แสดงให้เห็นหลักการคุ้มครองผู้ถือหุ้นฝ่ายข้างน้อย แม้ว่ามติที่ประชุมจะยึดถือเสียงข้างมาก แต่ผู้ถือหุ้นข้างน้อยก็ได้ใช้สิทธิในส่วนของตนได้อย่างเต็มที่ตามสัดส่วนหุ้นที่ตนถืออยู่

ในการบริหารจัดการบริษัทนั้น กฎหมายกำหนดให้กระทำการผ่านกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทที่แม้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นจะเป็นผู้แต่งตั้งและมีสิทธิถอดถอนกรรมการนั้นก็ตาม แต่ในการบริหารจัดการนั้นจะตกเป็นธุระของกรรมการเท่านั้น การตรวจสอบโดยผู้ถือหุ้นแม้กระทำได้แต่ก็มีข้อจำกัดที่อาจไม่สามารถทำได้ในทุกกรณี หรืออย่างรวดเร็ว ดังนั้น กฎหมายยังกำหนดให้กรรมการบริษัทต้องบริหารจัดการบริษัทภายใต้หลัก “หน้าที่ต้องระวัง” (Duty of Care) หลักนี้ได้เพียงเรียกร้องให้กรรมการต้องดำเนินการด้วยความสุจริตเท่านั้น แต่ยังคงใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างดีเสมือนที่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้บริหารกิจการของบริษัท ในบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักชื่อสัตย์สุจริต (Fiducially Duty)^๗ ซึ่งมีความเข้มข้นกว่าหลักสุจริต ทั้งนี้ เพื่อให้ความคุ้มครองผู้ถือหุ้นของบริษัทได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

ในภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงามที่อยู่ในรูปแบบองค์กรบริษัทนั้น สิทธิและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นผู้ถือหุ้น หรือกรรมการของบริษัท ล้วนย่อมต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้วเช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงหลักประชาธิปไตยที่สอดแทรกอยู่ในการประกอบธุรกิจคลินิกเสริมความงาม

๓.๒ พนักงานของบริษัท รวมทั้งลูกค้าผู้ใช้บริการ

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับพนักงานของบริษัท รวมทั้งลูกค้าผู้ใช้บริการนั้นตามกฎหมายถือว่าเป็นความสัมพันธ์ทางสัญญา ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ซึ่งหมายถึงเสรีภาพในการที่จะเข้าทำสัญญาหรือไม่เข้าทำสัญญา ทั้งนี้คู่สัญญาจะต้องมีเสรีภาพในการที่จะตัดสินใจเข้าทำสัญญา และเสรีภาพในการกำหนดเนื้อหาของสัญญา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีความซับซ้อนทำให้ฝ่ายนายจ้างมักจะเป็นฝ่ายมีอำนาจต่อรองสูงกว่า และเป็นฝ่ายกำหนดเนื้อหาของสัญญาแต่ฝ่ายเดียว ทำให้ปัจจุบันหลักเสรีภาพในการทำสัญญาจะถูกลดทอนความสำคัญและรัฐจะเข้าควบคุมอิสระในการทำสัญญาบางประเภท บางกรณีเพื่อลดทอนความ

^๗ หลักชื่อสัตย์สุจริตนี้ เป็นแนวปฏิบัติที่เรียกร้องให้กรรมการของบริษัท จะต้องมีความซื่อสัตย์ และภักดีต่อบริษัท และผู้ถือหุ้น หลักนี้ได้เรียกร้องเพียงให้กรรมการต้องจัดการกิจการของบริษัทด้วยความสุจริตเท่านั้น แต่ยังคงคำนึงถึงผลประโยชน์ของบริษัท และผู้ถือหุ้นของบริษัทเป็นที่ตั้งอีกด้วย ผู้สนใจโปรดดูเพิ่มเติมใน Leonard I. Rotman, Fiduciary Doctrine: A Concept in need of Understanding, Alberta Law Review, Vol.XXXIV, No.4 1996.

ได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคู่สัญญา เช่น การที่รัฐกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำ หรือกำหนดเงื่อนไขที่ต้องระบอย่างชัดเจนในกรรมธรรม์ประกันภัย เป็นต้น

การนำหลักประชาธิปไตยมาปรับใช้กับลูกจ้างในองค์กรธุรกิจนั้น ไม่ได้เป็นแนวคิดใหม่แต่เริ่มก่อกำเนิดราวทศวรรษ ๑๙๒๐ Robert Dahl นักปรัชญาท่านหนึ่งถึงกับกล่าวว่า “ถ้าหากระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่มีความชอบธรรมที่จะนำมาใช้ในการปกครองประเทศ ระบอบนี้ก็ย่อมจะมีความชอบธรรมที่จะนำมาใช้กับองค์กรธุรกิจเช่นกัน” (‘if democracy is justified in governing the state, it must also be justified in governing economic enterprises’) แนวคิดประชาธิปไตยในองค์กรธุรกิจนี้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจจะมีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตขององค์กรนั้น สร้างโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และมีผลโดยตรงต่อจิตสำนึกในกระบวนการผลิตขององค์กร นอกจากนี้เหตุผลด้านเศรษฐกิจดังกล่าวแล้ว (Economic Argument) ข้อเสนอให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจขององค์กรยังมีเหตุผลทางด้านความเป็นพลเมือง (Citizenship Argument) อีกด้วย กล่าวคือ การให้โอกาสแก่ลูกจ้างมีส่วนร่วมภายในองค์กร หรือการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยภายในองค์กรจะสร้างหรือกระตุ้นให้เกิดคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม ทำให้ลูกจ้างดังกล่าวเกิดความคุ้นเคยและจะช่วยให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับประเทศ งานวิจัยชิ้นหนึ่งในประเทศออสเตรเลียเสนอให้เปิดการถกเถียงแสดงความคิดเห็นต่อการปรับรูปแบบและบทบาทของแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในประเด็น การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม (landscape) เพื่อให้เกิดการถกเถียงแลกเปลี่ยนในประเด็นประชาธิปไตยในสถานที่ทำงาน การเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน (partnership at work) รวมทั้งความสำคัญของประเด็นดังกล่าว การสำรวจเหตุผลความเหมาะสมที่แรงงานจะมีสิทธิเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นต่อตัวแทนของแรงงานในการเป็นตัวแทนทางผลประโยชน์ของแรงงานในฝ่ายบริหาร และการพิจารณาพัฒนาการที่สำคัญในต่างประเทศต่อการมีส่วนร่วมของแรงงาน^๙

ดังนั้น ในภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงาม จึงเป็นสิ่งสมควรที่จะต้องคำนึงถึงกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจ โดยควรเปิดโอกาสให้แพทย์ ลูกจ้างหรือพนักงานสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจขององค์กรในแต่ละระดับอย่างมีความเหมาะสม แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะต้องไม่ใช่การกระทำที่จะมีผลกระทบต่อมาตรฐานของการประกอบวิชาชีพเวชกรรม การมีส่วนร่วมจึงอาจเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ เช่น ในระดับของผู้บริหารองค์กรอาจให้มีตัวแทนของแพทย์ หรือพนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจ โดยตัวแทนดังกล่าวมาจากการคัดเลือกของแพทย์ หรือพนักงานกันเอง ในระดับ

^๙ โปรดดูเพิ่มเติมใน Bachrach, P. The Theory of democratic Elitism: A Critique, Boston, MA: Little, Brown, 1967.

^๙ Pual J. Gollan, Glenn Patmore, The Challenge of Employee Democracy, http://eprints.lse.ac.uk/5055/1/The_challenge_of_employee_democracy_%28LSERO%29.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๕.

การประกอบวิชาชีพเวชกรรมอาจจัดให้มีระบบให้แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการรักษาคนไข้มากที่สุด เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงามได้รับประโยชน์จากกลไกการมีส่วนร่วม ส่งผลดีทั้งในแง่ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ในแง่ประสิทธิภาพของการให้บริการแก่ลูกค้าผู้ใช้บริการ

๓.๓ สังคมโดยรวม

แนวคิดเดิมเห็นว่า การประกอบธุรกิจของบริษัทนั้นจะต้องมุ่งตอบสนองต่อผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นที่เป็นเจ้าของบริษัทเป็นหลัก ต่อมาเริ่มขยายความรับผิดชอบต่อมาถึงบุคลากร และลูกค้าขององค์กรนั้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีความเห็นว่าการประกอบธุรกิจขององค์กรธุรกิจจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมด้วย ในฐานะที่องค์กรธุรกิจก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคมเช่นกัน

แนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility-CSR) เริ่มขึ้นเมื่อนายโฮวาร์ด โบเวน (Howard Bowen) ซึ่งต่อมาได้รับการขนานนามว่าเป็น “บิดาของ CSR” ได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งในปี ค.ศ.๑๙๕๓ โดยได้เชื่อมโยงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจกับสังคม^{๑๐} ในประเทศสหรัฐอเมริกา แนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เริ่มขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๗๑ เมื่อ The Committee for Economic Development นำเสนอแนวความคิดที่เรียกว่า Social Contract แนวความคิดนี้มีพื้นฐานจากแนวคิดที่ว่า องค์กรธุรกิจสามารถประกอบธุรกิจได้เพราะสังคมยินยอม (consent) ให้กระทำได้ (License to operate) ดังนั้น จึงถือเป็นสิ่งที่ชอบธรรมที่องค์กรธุรกิจจะต้องมีหน้าที่ช่วยเหลืออย่างสร้างสรรค์ต่อเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของสังคม มากกว่าที่จะคำนึงแต่เฉพาะผลผลิตหรือสินค้าของตนเท่านั้น^{๑๑}

หลักการสำคัญสามประการของความรับผิดชอบต่อสังคมใน Social Contract ที่ยังคงยึดถือเป็นหลักจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ๑. การจ้างงานและการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านกระบวนการทำธุรกิจ ๒. การดำเนินธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ และเป็นธรรมต่อพนักงานและลูกค้า และ ๓. การพัฒนาปัจจัยด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ดำเนินธุรกิจ^{๑๒}

United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) อธิบายว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เป็นแนวคิดในด้านการบริหารที่มุ่งให้ผสานความห่วงใยต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในการดำเนินธุรกิจขององค์กร และในการปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยสำคัญของ CSR ได้แก่ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ (eco-

^{๑๐} <https://accp.org/resources/csr-resources/accp-insights-blog/corporate-social-responsibility-brief-history/> เข้าถึงเมื่อวันที่

๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑} Ibid.

^{๑๒} Ibid.

efficiency) การเลือกเฟ้นแหล่งวัตถุดิบอย่างรับผิดชอบ (responsible sourcing) การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholder engagement) มาตรฐานแรงงานและสภาพการทำงาน (labour standards and working conditions) ความสัมพันธ์กับแรงงานและชุมชน (employee and community relations) ความเป็นธรรมในสังคม (social equity) ความเท่าเทียมทางเพศ (gender balance) สิทธิมนุษยชน (human rights) บรรษัทภิบาล (good governance) และมาตรการต่อต้านการคอร์รัปชัน (anti-corruption measures) ^{๑๓} จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะเป็น ผู้บริโภค ผู้ถือหุ้น พนักงาน คู่ค้า ชุมชน สังคม รัฐล้วนอยู่ในเป้าหมายของกระบวนการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ^{๑๔}

ในส่วนของภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงามนั้น การรับผิดชอบต่อสังคมย่อมเป็นสิ่งที่สมควรกระทำ ซึ่งอาจกระทำได้โดยผ่านการปฏิบัติต่อลูกค้าหรือพนักงานอย่างเท่าเทียม ไม่มีการเลือกปฏิบัติด้านเพศ การศึกษา หรือสถานะทางสังคม ฯลฯ การให้บริการแก่ลูกค้าผู้ใช้บริการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตแนะนำหรือเสนอบริการโดยคำนึงถึงประโยชน์ของลูกค้าผู้ใช้บริการเป็นหลัก โดยไม่มุ่งเฉพาะการแสวงหาผลกำไรในเชิงธุรกิจโดยแท้เท่านั้น นอกจากนี้ยังภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงามยังอาจรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนประเภทของบรรจุภัณฑ์เป็นวัสดุย่อยสลายได้ ลดการใช้พลาสติก ใช้พลังงานหมุนเวียน เป็นต้น

การดำเนินการเช่นนี้เท่ากับเป็นการแสดงออกถึงบทบาทและหน้าที่ของภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงามในการช่วยเหลือสังคมในฐานะที่เป็นองคาพยพหนึ่ง เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามหลักประชาธิปไตย ตามหลักที่ว่า “ที่ใดมีสิทธิ ที่นั่นย่อมมีหน้าที่”

๔. สรุป

“หากระบอบประชาธิปไตยเหมาะสมกับการนำมาใช้กับการปกครองประเทศ เหตุใดจะนำมาใช้กับองค์กรธุรกิจไม่ได้” คำกล่าวของ Robert Dahl นักปรัชญาท่านหนึ่งนับเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง แม้โดยความเข้าใจทั่วไป เราจะมองว่าระบอบประชาธิปไตยไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ แต่หากพิจารณาเนื้อแท้ของหลักประชาธิปไตยดังได้กล่าวโดยละเอียดแล้วนั้น จะพบว่าหลักการสำคัญหลายประการของหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะการคำนึงและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การรับฟังผู้อื่น การเคารพเสียงส่วนน้อย การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่สามารถนำมาปรับใช้กับองค์กรธุรกิจได้ทั้งสิ้น การปรับใช้หลัก

^{๑๓} UNIDO, What is CSR, <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔} <http://www.salforest.com/glossary/corporate-social-responsibility-csr> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๕.

ประชาธิปไตยในระดับองค์กรธุรกิจนอกจากจะสร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กรเองแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการแสดงออกถึงสิทธิประชาธิปไตยในระดับประเทศอีกด้วย ดังนั้น การปรับใช้หลักประชาธิปไตยในภาคธุรกิจคลินิกเสริมความงามดังกล่าวมาแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง.

บรรณานุกรม

- พระครูอุดมเจติยารักษ์, มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑)
 พระพรหมคุณาภรณ์, นิตยสารแนวพุทธ, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.
 สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข,
 ฐานข้อมูลสถานพยาบาลที่ได้รับอนุญาต (นนทบุรี : สำนักสถานพยาบาลและการประกอบ
 โรคศิลปะ, ๒๕๕๙) ราชบัณฑิตสภา <https://dictionary.orst.go.th/>
 เอนก เหล่าธรรมทัศน์, ทฤษฎีสองนครประชาธิปไตย... ตามแบบฉบับดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์
<https://sites.google.com/site/kanatipatipokpolitical/thvsdi-sxng-nkhr-a-prachathiptiy-tam-baeb-chbab-dr-xenk-hela-thrrm-thasn>
 Bachrach, P. The Theory of democratic Elitism: A Critique, Boston, MA: Little, Brown, 1967.
 Gabriel A. A. & Verba, S. (1956). The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston: Little Brown & Company.
 Leonard I. Rotman, Fiduciary Doctrine: A Concept in need of Understanding, Alberta Law Review, Vol.XXXIV, No.4 1996.
<https://accp.org/resources/csr-resources/accp-insights-blog/corporate-social-responsibility-brief-history/>
<http://www.salforest.com/glossary/corporate-social-responsibility-csr>
 Pual J. Gollan, Glenn Patmore, The Challenge of Employee Democracy,
http://eprints.lse.ac.uk/5055/1/The_challenge_of_employee_democracy_%28LSE%29.pdf
 UNIDO, What is CSR, <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>